

MÜZİK ÖĞRETİMİNDE ÇAĞDAŞ YÖNTEMLER

Gülay GÖĞÜŞ

U.Ü. Eğitim Fakültesi - BURSA

GİRİŞ

Genel eğitim içinde müzik eğitiminin yeri üzerine yüzyıllardır görüş bildirilmektedir. Bu görüşler; müzik eğitiminin özellikle insanın estetik gereksinimine sağladığı olumlu katkılar yönünde birleşmektedir.

Bugün de müzik, pek çok nedenden dolayı okul programlarında yer almaya devam etmektedir. Ancak, artık müzik sadece bireyin gelişimine katkı sağlamada bir araç olarak görüldüğünden değil, kendisi bir amaç öğretilmesi gereken bir alan olduğundan özellikle batı ülkelerindeki okulların programlarında yer almaktadır. Bu görüşe paralel olarak müzik öğretimi yapılırken kullanılan yöntemlerde de bazı değişiklikler olmaktadır.

Pestalozzi'ye göre; insanın doğuştan sahip olduğu yeteneklerin gelişmesi için tek yol, o yeteneklerinin kullanılmasını gerektirecek durumlar yaratmaktır. Öğretmenin görevi çocuğu kendi kendine aktif kılmaya yöneltmektir. O; "herşeyi keşfet", "herşeyi kanıtla" diyerek, çocuğun zihinsel ve ruhsal gelişiminin ancak bu şekilde sağlanabileceğine inanmaktaydı.

Müzik dahil, her konunun eğitiminde bu görüşün geçerli olduğu söylenebilir. Nitekim yüzyılımızın müzik eğitimcileri de müzik eğitimi konusunda ortaya koydukları yöntemlerini bu temel görüş üzerine oturtmuşlardır. Yöntemleri de kendi isimleriyle anılan bu eğitimcilerden ilk akla gelenler; Dalcrouse, Orff ve Kodaly'dir.

Türkiye'de müzik eğitimcileri bu alanın öğretiminde nasıl bir yöntem kullanmaktadırlar? Verdikleri eğitim çağımız insanının ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde midir? Müzik öğretimindeki çağdaş yaklaşımları ne ölçüde tanımakta ve uygulamaktadırlar? Kuşkusuz en önemlisi de onların yetiştirildikleri kurumlarda bu ihtiyaçlara yanıt verebilecek ortamlar düzenlenebilmekte midir?

MÜZİK ÖĞRETİMİNDE YENİ YAKLAŞIMLAR

1994'de YÖK/DB işbirliğiyle "Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi" amacıyla başlatılan Milli Eğitimi Geliştirme Projesi (MEGP), ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde öğretmen yetiştiren Eğitim Fakültelerini kapsamaktaydı. 1998 yılında sona eren Proje'nin ana amaçlarından biri de pek çok alanın "Öğretim Yöntemleri" derslerinin "hedeflerini saptamak ve eğitim programları hazırlamak bunları okullardaki öğretmenlerin mesleki hazırlıklarıyla ilişkilendirmek" olarak belirlenmişti. (Dawson, 1996)

Müzik alanı için "Müzik Öğretimi" adıyla (Proje danışmanı D.Dawson tarafından) hazırlanan kılavuz kitap ve müzik öğretimi ile ilgili önerilen yöntemler, seminerlerle çeşitli Eğitim Fakültelerinde görevli müzik öğretimi konusuyla ilgilenen öğretim elemanlarına tanıtılmıştır. Gerek, bizzat kitabın yazarının bu seminerlerde örneklediği etkinlikler, gerekse "seslendirme", "besteleme" (yaratma/doğaçlama) ve "dinleme" ile ilgili etkinliklerden oluşan kitabın içeriği incelendiğinde yukarıda isimleri verilen çağdaş yöntemlerden Orff ve Kodaly'nin temel alındığı anlaşılmaktadır. Materyali oluşturan etkinliklerin çoğunda Kodaly

yaklaşımındaki dinleme, şarkı söyleme, bulma/çıkarma, okuma/yazma, yaratma basamakları ile Orff yaklaşımındaki arama, taklit etme, okuma/yazma, doğaçlama basamakları (Stauffer, 1998) kendini hissettirmektedir.

Okyay (1990, s.58), batı ülkelerinde son yıllarda müzik öğretimi içindeki etkinliklerin beşli bir sınıflandırma içinde toplandığını ve bunların; (a) müzik üretme, müzik yaratma, (b) müzikleri seslendirme, (c) müziği dinleme, algılama, (d) müziği başka anlatım biçimlerine dönüştürme, (e) müziğin kuramını, yapısını inceleme-öğrenme biçiminde oluşturulduğunu belirtmektedir. Bu başlıklar altında oluşturulan konuların, müzik yaşamının tüm boyutlarıyla müzik derslerinde işleme olanağı sağladığını da eklemektedir. Bunun yanında müzik eğitimi günümüzde uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Artık kitle iletişim araçlarıyla ulaşılan, toplumun ve başka toplumların müzikleri okullardaki Müzik derslerine girmektedir. Dünyadaki farklı kültürlerin ürünü olan müziklerin paylaşılması yoluyla müzik eğitiminde gelişmeler sağlanacağına inanılmaktadır.

Okyay'a göre (1990, s.61); Türkiye'deki müzik öğretimi uygulamalarına göz atıldığında bu tür çağdaş yaklaşımların çok uzağında olduğumuz görülmektedir. 2000 yılına yaklaştığımız şu günlerde bu görüntüde bazı değişiklikler olmuş mudur? Bu anlamda düşünüldüğünde, konuyla ilgili olarak Proje'ce atılan adımın devamı müzik eğitimcileri tarafından getirilebilecek midir? Müzik öğretmeni adayları, müzik öğretimi konusunda daha çağdaş yaklaşımlarla yetiştirilmekte midirler?

U.Ü.E.F.Müzik Eğitimi Bölümü, MEGP kapsamında önerilen yöntem ve uygulamaları pilot fakültelerden biri olarak 1996-1997 öğretim yılından itibaren uygulamaya koymuştur. Bu kapsamda bir dönemden iki döneme çıkarılan "Müzik Öğretim Yöntemleri" derslerinin içinde bazı çağdaş yaklaşımları tanıtmaya yönelik uygulamalara da yer vermeye başlanmıştır. Ayrıca bu derslere paralel olarak programa konan "Okul Deneyimi I ve II"; öğretmen adaylarına okullarda uygulamalı çalışmalarla bir yandan mesleki deneyim kazandırmaya çalışırken, diğer yandan Öğretim Yöntemleri derslerinin gerçek hayata taşınmasına yardımcı olmuştur. Ancak, bu uygulamalar sırasında yapılan gözlemler ve bu okullarda görevli deneyimli Müzik öğretmenleriyle yapılan görüşmeler, okullarımızda müzik eğitiminin çağdaş yaklaşımlardan uzak uygulamalarla sürdürüldüğü izlenimini vermektedir.

Nitekim 1998-1999 öğretim yılında U.Ü.E.F.G.S.E.B Müzik Eğitimi Anabilim Dalı son sınıfta bulunan öğretmen adaylarına ve Bursa merkez ilçelerinde görevli olan Müzik öğretmenlerine uygulanan anketler sonucunda da aynı izlenimi destekleyici görüşler elde edilmiştir.

MÜZİK ÖĞRETMENİ ADAYLARI VE MÜZİK ÖĞRETMENLERİNE UYGULANAN ANKETLERLE ELDE EDİLEN BULGULAR

Anketlere Katılanların Durumu

Konuyla ilgili olarak 1999 Ocak ayında U.Ü.E.F.G.S.E.B Müzik Eğitimi ABD öğrencilerinden okullarda iki dönem "Okul Deneyimi" çalışmalarına katılarak son dönemde "Öğretmenlik Uygulaması" dersini alacak olan (17'si bayan, 16'sı erkek) 33 son sınıf öğrencisine bir anket uygulanmıştır. Benzer bir anket uygulamasına Bursa merkez ilçelerinde görevli (20'si bayan, 6'sı erkek) 26 Müzik öğretmeni de

katılmıştır. Bu öğretmenler en az 5, en çok 23 yıldır Müzik öğretmenliği görevini sürdürmektedirler. Aynı zamanda öğretmenlerin 16'sı Müzik öğretmeni adaylarının Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması çalışmalarını sürdürdükleri uygulama okullarında da görevlidirler.

OKULLARDAKİ MÜZİK DERSLERİNİN İŞLEYİŞİYLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Müzik Derslerinin Fonksiyonu ve Kullanılan Müziksel Etkinlikler

Ankette bulunan; "Okullarımızdaki Müzik derslerinin fonksiyonunun ne olduğu" hakkındaki soruyu, öğretmen adaylarının %45'i ilk, %35'i ikinci tercihlerinde "Genel müzik bilgisi kazandırmak" şeklinde yanıtlamışlardır. Aynı soruya Müzik öğretmenlerinin de %42'si ilk, %30'u ikinci tercihlerinde aynı yanıt vermişlerdir. En fazla katılımla tercih edilen bu yanıt, İlköğretim Okullarındaki Müzik derslerinin bir "genel bilgi dersi" haline gelme tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu ve işlevini yerine getiremediğini düşündürmektedir.

"Okullarımızdaki Müzik derslerinin fonksiyonunun ne olması gerektiği" sorusuna ise öğretmen adaylarının %60'ı "müziği sevdirmek" ve "öğrencilerin yaratıcı yönlerini, yeteneklerini geliştirmek" yanıtlarını birinci ve ikinci tercihlerinde belirtmişlerdir. Aynı soruyu Müzik öğretmenlerinin %55'i ilk tercihlerinde "müziği sevdirmek", yarısı da ikinci ve üçüncü tercihlerinde "uluslararası sanat müziğini tanıtarak kaliteli müzik tüketicilerini yetiştirmek" yanıtlarını vermişlerdir. "Öğrencilerin yaratıcı yönlerini, yeteneklerini geliştirmek" yanıtı ise öğretmenlerin sadece %30'u tarafından ikinci ya da üçüncü tercihlerinde belirtilmiştir.

Müzik derslerinde "Öğretmenlerin en çok yer verdiği müziksel etkinliklerin ne olduğu" sorusuna, öğretmen adaylarının büyük bir bölümü ilk iki tercihlerinde (%75 oranında) "notayla şarkı öğretimi" ve (%55 oranında) "kuramsal bilgi öğretimi" yanıtlarını vermişlerdir. Bu yanıt daha önceki sorunun yanıtıyla da paralellik göstermektedir. Müzik öğretmenlerinin de çoğu (%65'i) ilk iki tercihlerinde en çok "notayla şarkı öğretimi"ni kullandıklarını, yarıya yakını ise ilk iki tercihlerinde "bir okul çalgısı çalma" ve "kuramsal bilgi öğretimi" seçeneklerini göstermişlerdir.

"Müzik derslerinde hangi müziksel etkinliklerin yer alması gerektiği" sorusuna ise öğretmen adayları ilk sırada (%40 oranında) "yaratıcılığı geliştirici çalışmalar"ı, bir kısmı da (%25'i ilk, %30'u ikinci sırada) "notayla şarkı öğretimi"ni tercih etmişlerdir. Öğretmenlerin yarısı aynı soruyu "notayla şarkı öğretimi" olarak yanıtlarken, yine yarıya yakını (%40'ı) ikinci ve üçüncü tercihlerinde "bir okul çalgısı çalma" yanıtını vermişlerdir. Öğretmen adayları tarafından tercih edilen "yaratıcılığı geliştirici çalışmalar" seçeneği, hiçbir Müzik öğretmeni tarafından ilk tercih olarak belirtilmemiştir.

Müzik Derslerinin Yeterliliği

Müzik öğretmenlerinin %65'i, verdikleri müzik eğitimini "kısmen" yeterli bulmakta, hatta %35'i tamamen "yetersiz" olduğunu düşünmektedir. Öğretmen adaylarının ise %55'i bu dersleri tamamen "yetersiz" bulurken, sadece %42'si "kısmen" yeterli bulmaktadır. Buna neden olarak müzik öğretmenlerinin %35'i,

öğretmen adaylarının %45'i (özellikle İlköğretim kurumlarında) Müzik derslerine ayrılan zamanın azlığını göstermişlerdir. Ayrıca, her iki grup da %30 oranında Müzik dersi için özel derslikler olmamasını bu yetersizlikte neden olarak öne sürmüşlerdir.

Müzik Derslerinde Kullanılan Yöntemler

Öğretmen adaylarının yarısı, Müzik öğretmenlerinin ise %70'i ilk tercihlerinde derslerin, "Motiflerden şarkının bütününe ve kuramsal bilgilerden şarkı içindeki uygulamalara giderek" işlendiğini belirtmişlerdir. En sık kullanılan yöntemler arasında ikinci sırada "anlatım yöntemi" yer almaktadır. (Öğretmenlerin %20'si ilk, %23'ü ikinci tercihlerinde, öğretmen adaylarının %25'i ilk %31'i ikinci tercihlerinde bu seçeneği göstermişlerdir.)

"Hangi yöntemlerin kullanılması gerektiği" sorusuna ise öğretmen adaylarının yarısı (%30'u ilk, %20'si ikinci tercihlerinde) "Seçilen parçanın notaları üzerinde bırakılacak eksikliklerin tamamlanması yoluyla müziksel kavramların öğretilmesi" gerektiğini savunmuşlardır. Ayrıca öğretmen adaylarının %30'u birinci ya da ikinci tercihlerinde "Orff Yöntemi"ni, %30'u da ikinci ya da üçüncü tercihlerinde "İşbirlikli Öğrenme" yi önermişlerdir.

Öğretmenlerin %70'i derslerin "Motiflerden şarkının bütününe ve kuramsal bilgilerden şarkı içindeki uygulamalara giderek" işlenmesi gerektiğini savunmuşlar, yani en çok kullandıkları yöntemi önermişlerdir.

Öğretmen adayları, Müzik derslerinde çağdaş müzik öğretim yöntemlerinin kullanılmama nedeni olarak; öncelikle (%46'sı ilk, %20'si ikinci tercihinde) "Müzik öğretmenlerinin bu yöntemleri tanımamaları", daha sonra da (%27'si ilk, %40'ı ikinci tercihlerinde) "bu yöntemlerin uygulanabilmesi için gerekli araç-gerecin bulunmaması" nı göstermişlerdir.

Müzik öğretmenleri de; Müzik derslerinde çağdaş müzik öğretim yöntemlerini kullanmamalarına neden olarak, yetiştirildikleri kurumlarda bu yöntemlerin yeterince kendilerine tanıtılmamasını %60 çoğunlukla göstermişlerdir. Araç-gereç eksikliği konusu ise öğretmen adaylarının düşüncelerine benzer bir şekilde öğretmenlerin %40'ının ikinci tercihinde yer almıştır.

Öğretmen adaylarının büyük bir kısmı (%63'ü), okullarda sürdürdükleri uygulamalı çalışmaların zaman zaman bazı olumsuzluklardan etkilendiğini öne sürmüşlerdir. Bu olumsuzluklar içinde uygulama öğretmeninden kaynaklanan sorunlardan da küçük bir oranda (%25) söz edilmektedir. Bu sorunların başında "Müzik derslerindeki uygulamalarla Fakültede alınan Müzik Öğretim Yöntemleri derslerindeki uygulamalar arasında yöntem farklılıkları olduğu" vurgulanmaktadır. Yani metodoloji derslerinin içeriğine az oranda da olsa alınan bazı çağdaş yöntem uygulamaları veya önerileri öğretmen adaylarının uygulama okullarındaki Müzik derslerini gözledikleri sırada bazı çelişkiler yaşamalarına neden olabilmektedir.

Müzik Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi

Müzik öğretmenlerinin %80'i hiçbir hizmet-içi eğitim çalışmasına katılmadığını belirtmekte ve katılan grup (%20) ise çalışmanın kendilerine hemen hiçbir şey kazandırmayan sadece iki haftalık bir kurs şeklinde düzenlendiğini düşünmektedirler. Müzik öğretmenlerinin kendilerini yenilemeleri, geliştirmeleri,

yetiştirmeleri için çok önem taşıyan bu konudaki eksiklik, önceki bazı sorulara verilen yanıtlarda da göze çarpmaktadır.

Öğretmen yetiştiren kurumlara, daha çağdaş ve yeterli öğretmenlerin yetiştirilmesinde ne gibi görevler düştüğü de sorulmuştur. Öğretmen adayları ve öğretmenler (ilk ya da ikinci tercihlerinde) bu kurumların; “Müzik eğitimciliğine yönelik ders ve uygulamaları ön planda tutması gerektiği” önerisini belirtmişlerdir. Yine bu kurumların “Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yaparak Müzik öğretmenlerine kendilerini geliştirmeleri veya yenilemeleri için kurs, seminer, vb. olanaklar sağlamaları” önerisi de her iki grup tarafından (öğretmenlerin %55’i, öğretmen adaylarının %63’ü) ikinci ve üçüncü sırada tercih edilmiştir. Ayrıca “Müzik öğretmenliğini seven ve kişilik olarak öğretmenlik mesleğine yatkın adayların bu kurumlarda öğrenimlerini sürdürmeleri gerektiği” de %30’u aşan oranlarla her iki grup tarafından öne sürülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çağımızın eğitimcilerine göre öğretmenin görevi; çocuğu kendi kendine aktif kalmaya yöneltmektir. Günümüzde müzik eğitimcileri de, müzik öğretimi konusunda ortaya koydukları yöntemlerini benzer görüşler üzerine oturtmuşlardır.

U.Ü.E.F.G.S.E.B. Müzik Eğitimi ABD’nin MEGP kapsamında önerilen yöntem ve uygulamaları pilot fakültelerden biri olarak 1996’da uygulamaya koyması; böylece bir yarıyıldan iki yarıyla çıkarılan Müzik Öğretim Yöntemleri dersleri içinde bazı çağdaş yöntem uygulamalarına yer verilmesi, ayrıca bu derslere paralel olarak yürütülen üç yarıyıl süreli okullardaki uygulama çalışmaları sırasında yapılan gözlemler, ülkemizdeki Müzik derslerinde kullanılan yöntemleri tekrar gündeme getirmiştir.

1999 Ocak ayında bu konuyla ilgili olarak Bursa merkez ilçelerinde görevli 26 Müzik öğretmeniyle Müzik Eğitimi ABD son sınıf öğrencisi olan 33 Müzik öğretmeni adayına benzer anketler uygulanmıştır.

Öğretmen adaylarına göre okullarımızdaki Müzik dersleri yeterince etkili bir şekilde yürütülememekte, genellikle kuramsal bilgi öğretimine dayalı etkinliklerle sürdürülerek çağdaş öğretim yöntemlerinden uzak bir yaklaşım sergilenmektedir. Müzik öğretmenleri de verdikleri eğitimi yeterli bulmamaktadırlar.

Olumsuzlukların çözümlenmesinde kuşkusuz en önemli görev, yine öğretmen yetiştiren kurumlara düşmektedir.

Alanında daha çağdaş yaklaşımlara sahip Müzik öğretmenleri yetiştirmek için;

- Müzik Eğitimi Anabilim Dallarında okutulan ve süresi artırılan Müzik Öğretim Yöntemleri dersleri içinde müzik öğretimine yönelik yeni bazı yaklaşımları tanıtıcı uygulamalara yer verilmelidir.
- Müzik öğretmeni yetiştiren bu kurumlarda “Müzik Eğitimi Laboratuvarları” kurularak sözü edilen uygulamalı çalışmalar için daha zengin ortamlar düzenlenmeli ve öğretmen adayları yaratıcı çalışmalara yönlendirilmelidir.
- Uygulama okulunda görevli Müzik öğretmenleri, seminerler aracılığıyla; okullardaki uygulamalı çalışmaların amacı, kapsamı hakkında bilgilendirilmeli, bu arada sözü edilen bazı çağdaş öğretim yöntemleri konusunda da aydınlatılmalıdır.

- Bu kurumlar Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yaparak Müzik öğretmenlerine kendilerini geliştirmeleri, yeniliklere ayak uydurabilmeleri için kurs, seminer vb. hizmet-içi eğitim olanakları sağlanmıştır.

KAYNAKLAR

- Dawson, David. *Müzik Öğretimi*. Deneme Basımı. Ankara: Milli Eğitimi Geliştirme Projesi (Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi) 1996.
- Okyay, Erdoğan. "Müzik Öğretiminde Çağdaş Yaklaşımlar" *Ortaöğretim Kurumlarında Müzik Öğretimi Ve Sorunları*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları, 1990.
- Stauffer, Sandra. "Müzik Öğretiminde Dalcrouse, Orff, Kodaly Yöntemleri" Yayınlanmamış Workshop Notları. Bursa: U.Ü.E.F.G.S.E.B. Müzik Eğitimi ABD (Nisan) 1998.